

МЕЖІ СЛІДЧОГО КОНТРОЛЮ НАД ПРОВЕДЕННЯМ НСРД ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРАВООХОРОННИХ ВІДОМСТВ

Озерський І. В.

*доктор юридичних наук, професор,
академік*

*Національної академії наук вищої освіти України,
професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

Слідчий контроль над проведенням негласних розшукових дій оперативними підрозділами правоохоронних органів, безпосередньо пов'язаний з основним функціональним призначенням негласних слідчих (розшукових) дій, а саме, як зазначив А. Глушко, «в забезпеченні оптимальних шляхів використання у кримінальному провадженні інформації, здобутої з використанням негласних сил та засобів, якими послуговується оперативно-розшукова діяльність» [1, с. 202]. Слідчий контроль є об'єктивно необхідним процесуальним параметром у системі цілісного досудового контролю, оскільки оперативним підрозділам досконало не відомі матеріали кримінального провадження і безпосередні виконавці можуть не звернути увагу на інформацію, яка є вагомою для подальшого досудового розслідування. Проте навіть така наша позиція є досить спірною у тих випадках, коли фактичним ініціатором початку кримінального провадження виступає працівник оперативного підрозділу, який до моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР проводив комплекс оперативно-розшукових або контррозвідувальних заходів щодо осіб, які причетні до вчинення зазначеного злочину, та володіє щодо них значним (або достатнім) обсягом різнопланової інформації [2, с. 58].

Відповідно до цього слідчий має контрольні повноваження щодо реалізації оперативними підрозділами своїх доручень. Адже, керівник слідчого підрозділу в межах своїх повноважень здійснює контроль за правильністю оформлення доручення слідчого [3, с. 131]. Зокрема доручення повинно бути мотивованим, містити інформацію, яка необхідна для його виконання, містити конкретне завдання і визначені строки виконання, а також повинні бути визначені конкретний прокурор, якому слід направляти матеріали в порядку ст. 252 КПК України, порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим опера-

тивним підрозділом та терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії [4, с. 23]. Крім того, керівник слідчого органу відповідно до відомчих нормативно-правових актів, контролює дотримання строків і повноту виконання доручення. Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, слідчий, має право залучати інших осіб до проведення НСРД у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом (ст. 275 КПК України)

Зважаючи на означене, нами пропонується внести зміни до п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України, де виключити вказівку про право слідчого проводити виключно будь-які негласні слідчі (розшукові) дії, особливо конспіративного характеру, натомість виписати положення про здійснення слідчим досудового контролю над проведенням оперативними підрозділами НСРД та особистою реалізацією винятково технічно можливих, а також фізично та методично допустимих НСРД. В. Фінагеев, зауважив, що надання слідчому права контролю за проведенням НСРД у цілому сприятиме розв'язанню споконвічних організаційних проблем професійних стосунків між слідчим та оперативними підрозділами, а також розширить пізнавальні (пошукові) можливості слідчого в отриманні доказової інформації [5, с. 306].

Водночас, у контексті означеного лишається дискусійним питання щодо доцільності надіслання доручень слідчого уповноваженому оперативному підрозділу (зокрема – керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України), який безпосередньо НСРД не проводить, а для цього на підставі свого завдання згідно з п. 3.8 вже згаданої раніше «Інструкції» лише залучає відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи [6, с. 68].

О. Капліна зазначає, що доручення слідчого про проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам повинно надаватись тільки у випадках, викликаних необхідністю. Це впливає з вимог закону. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 38 КПК України досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування. Згідно з ч. 1 ст. 92 КПК України обов'язок доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України, за загальним правилом, покладається на слідчого та прокурора [7, с. 13]. А. Балашов, підкреслює, що реалізація права слідчого доручати слідчі дії оперативному підрозділу пов'язана з виключними умовами, до яких відносяться: а) відсутність у слідчого можливості, через будь-які причини, своєчасного проведення цих дій

особисто, що створює загрозу втрати певного обсягу доказової інформації; б) забезпечення максимальної ефективності в результаті поєднання процесуальних можливостей слідчого та оперативних підрозділів [8, с. 39, 43]. Доручення слідчим відповідним оперативним підрозділам проведення НСРД може бути пов'язана з необхідністю прискорення досудового розслідування, оскільки слідчий не відволікається на проведення нескладних слідчих дій, а також із необхідністю залучення до проведення НСРД фахівців оперативних підрозділів, які мають спеціальну підготовку, необхідний досвід, спеціальну техніку для їх проведення [9, с. 127–128].

Таким чином, особливості слідчого контролю над проведенням негласних розшукових дій оперативними підрозділами правоохоронних органів за дотриманням прав та законних інтересів осіб, стосовно яких проводяться НСРД, полягають у:

- дотриманні строків виконання оперативними підрозділами доручення слідчого (детектива НАБУ);
- дотриманні повноти виконання оперативними підрозділами доручення слідчого (детектива НАБУ);
- негайному повідомленні слідчого про неможливість виконання доручення;
- негайному повідомленні слідчого про затримку виконання доручення з обґрунтуванням причини;
- нагляді за уповноваженими оперативними підрозділами, аби ті, не виходили за межі доручень слідчого, оскільки це може стати наслідком порушення прав і свобод особи стосовно якої проводяться НСРД;
- здійсненні контролю за виконавцями – оперативними підрозділами (оперативні чи оперативно-технічні підрозділи), аби їх негласна діяльність відбувалася у відповідності до відомчих нормативно-правових актів заради дотримання процесуальної процедури дотримання прав і свобод особи стосовно якої зrealізовані НСРД;
- нагляді, над тим, аби матеріали, котрі можуть розшифрувати конфіденційних осіб отримання інформації, не відображалися в протоколах та додатках до них;
- контролі, над тим, аби оперативні підрозділи не передоручати виконання доручення оперативним підрозділам правоохоронних органів;
- контролі над фіксацією оперативними (оперативно-технічними) підрозділами результатів негласної слідчої (розшукової) дії, аби вона здійснювалась таким чином, щоб завжди була можливість експертним

шляхом встановити достовірність цих результатів (п. 4.8. Інструкція 2012 р.);

– контролі, над тим, щоб співробітниками (працівниками) оперативних підрозділів – виконавцями негласних слідчих (розшукових) дій, бути вжиті необхідні заходи щодо забезпечення збереження і цілісності одержаних матеріалів;

– виявленні порушення законності, а також винних у цих порушеннях оперативних працівників відповідних правоохоронних органів та заявленні клопотання перед відповідними керівниками про притягнення останніх до юридичної відповідальності.

Література:

1. Глушко А. П. Негласні слідчі (розшукові) дії як спосіб об'єднання слідчої та оперативно-розшукової діяльності. Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013р.). Київ. : НАВС, 2013. С. 202–203.

2. Соколов О. В. Виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 243 с.

3. Денисенко М., Стрелюк Я. Окремі аспекти організації контролю за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій. *Національний юридический журнал: теорія и практика*. 2015. С. 130–135.

4. Скулиш Є. Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. №2. С. 15–23.

5. Фінагеев В. О. Загальні положення проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 302–310.

6. Малюга В. М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів : дис ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.09. Львів, 2016. 289 с.

7. Капліна О. В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2015. № 2. С. 1–20.

8. Кримінальний процес : підручник / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого» ; за ред. В. Я. Тація та ін. Харків : Право, 2013. 824 с.